

JOANNA NOWAK
Uniwersytet Wrocławski

Konceptualizacja doświadczenia prawnego a konceptualizacja faktów związanych z funkcjonowaniem administracji — między nauką prawa administracyjnego a nauką administracji z badań wrocławskich i włoskich administratywistów

Wprowadzenie

Już samo sformułowanie tematu opracowania nawiązuje do słów Profesora T. Kuty¹ traktujących o nauce administracji i nauce prawa administracyjnego². Jednakże na wstępie należy podkreślić, iż również przedmiot i materiał badawczy artykułu odnoszą się do dorobku wrocławskich Profesorów, w tym m.in. do badań J. Jeżewskiego³ nad zagadnieniem konceptualizacji, A. Błasia⁴ nad pojęciem fak-

---

¹ Por. J. Korczak, *Koncepcja działań niewładczych Profesora Tadeusza Kuty — z dorobku wrocławskiej szkoły administratywistycznej*, [w:] *Stan i kierunki rozwoju nauk administracyjnych*, red. A. Błaś, J. Boć, Wrocław 2014, s. 157–172; *Administracja publiczna pod rządami prawa. Księga pamiątkowa z okazji 70-lecia urodzin prof. zw. dra hab. Adama Błasia*, red. J. Korczak, Wrocław 2016.

² T. Kuta, *Nauka administracji i nauka prawa administracyjnego*, „Przegląd Prawa i Administracji” 1972, nr 1, s. 30.

³ J. Jeżewski, *Administracja pod rządem prawa cywilnego. Z badań porównawczych nauki prawa administracyjnego*, Wrocław 1974, s. 10–11, 146; *idem*, *Dekoncentracja terytorialna administracji jako zasada prawa administracyjnego we Francji*, Wrocław 2004, s. 81–95.

⁴ A. Błaś, *Pojęcie faktów administracyjnych (propozycja teoretyczna)*, „Acta Universitatis Wratislaviensis (dalej: AUWr.) Przegląd Prawa i Administracji” 1995, nr 32, s. 19–27; *idem*, *Pojęcie faktów administracyjnych. Studium z badań nad działaniami administracji państwowej nieuregulowanymi wyczerpująco normami prawa*, Wrocław 1989.

tów administracyjnoprawnych, lecz przede wszystkim do badań Profesora F. Longchamps de Bérrier⁵ nad doktryną włoską, w tym nad pojęciem doświadczenia prawnego. Ponadto należy wskazać, że do opracowania wykorzystano także badania i materiał wykładowy Profesora J. Korczaka, szczególnie w zakresie pojęć narzędzi badawczych wypracowanych przez tę szkołę, oraz poglądy samych jej twórców i przedstawicieli⁶. To właśnie dorobek badawczy wrocławskich Profesorów, w tym Profesora F. Longchamps de Bérrier, stanowi niejako łącznik — pomost dla włączenia do rozważań przedstawicieli administratywistyki włoskiej⁷. Opracowanie nie ma charakteru innowacyjnego, głównym celem jest przybliżenie pojęć, i ich znaczenia, wypracowanych przez wrocławską szkołę. Praca składa się z trzech części i wniosków. Już na wstępie należy podkreślić, iż poglądy wrocławskiej szkoły administratywistycznej są głównym punktem odniesienia oraz eksploracji, poglądy włoskie zaś stanowią jedynie materiał pomocniczy. Problemem, czy też dokładniej mówiąc — zadaniem badawczym, jest ustalenie podobieństw w badaniach nad przedmiotami tych nauk w nawiązaniu do badań Profesorów, w tym Profesora F. Longchamps de Bérrier traktującego o głównych kierunkach i swoistym zbliżeniu tych nauk. W artykule szczególna uwaga zwrócona jest przede wszystkim na ujmowanie prawa i administracji jako przedmiotu badań, w szczególności w kontekście pojęcia doświadczenia prawnego.

Dążenie w prawie administracyjnym oraz w nauce administracji do możliwie harmonijnych ujęć „całościowych”, do uchwycenia prawa jako całości oraz wszechstronnego badania administracji jest punktem wspólnym zarówno dla wrocławskich badaczy, jak i przynajmniej dla części doktryny włoskiej⁸, jak choćby M.S. Gianniniego⁹,

---

⁵ F. Longchamps de Bérrier, *Współczesne kierunki w nauce prawa administracyjnego na zachodzie Europy*, Wrocław 1969; *idem*, *Z problemów poznania prawa*, Wrocław 1968; *idem*, *Współczesne problemy podstawowych pojęć prawa administracyjnego*, „Państwo i Prawo” 1966, z. 6, s. 885–898.

⁶ Dla przykładu wskazać można J. Korczak, *op. cit.*, s. 157–172; czy *idem*, *W sprawie rewizji pojęcia polityki komunalnej*, [w:] *Polityka administracyjna*, red. J. Łukasiewicz, Rzeszów 2008, s. 353–364; *idem*, *Konstytucyjne podstawy struktury i funkcji samorządu terytorialnego*, [w:] *System Prawa Administracyjnego*, t. 12. *Konstytucyjne podstawy funkcjonowania administracji publicznej*, red. R. Hauser, Z. Niewiadomski, A. Wróbel, Warszawa 2012, s. 151–271.

⁷ A. Błaś *et al.*, wstęp do pracy F. Longchamps de Bérrier w *Współczesne kierunki w nauce...*, s. 14; J. Jeżewski, *Nauka administracji w pracach Tadeusza Bigo i Franciszka Longchamps de Bérrier*, [w:] *35-lecie Instytutu Nauk Administracyjnych Uniwersytetu Wrocławskiego*, red. J. Boć, Wrocław 2007, s. 15–29; A. Błaś, *Z badań nad administracją publiczną na Wydziale Prawa i Administracji Uniwersytetu Wrocławskiego. Główne nurty badawcze (1946–2006)*, [w:] *35-lecie Instytutu...*, s. 36; J. Korczak, *Koncepcja działań...*, s. 157.

⁸ Szerzej na ten temat, także w kontekście przywołanych Autorów, zob. F. Longchamps de Bérrier, *Współczesne kierunki...*, s. 150–192, 225–231; *idem*, „*Biografia pojęć*” (*o ostatnich pracach Riccardo Orestano*), SWTN 1961, s. 60–68.

⁹ M.S. Giannini, *Corso di diritto amministrativo*, Mediolan 1965.

R. Orestano¹⁰ czy G. Fassò¹¹. Profesor F. Longchamps de Bérrier zalicza konceptualizację, oprócz interpretacji treści i porządkowania struktur prawnych, do tradycyjnych sposobów poznawania prawa¹². J. Jendrośka, postulując ukazywanie całościowego „pełnego obrazu życia prawnego”, podkreśla, iż na naukę prawa administracyjnego „składają się cztery zasadnicze metody badawcze zjawisk administracyjno-prawnych”, i tu właśnie Autor wskazuje na „metodę konceptualizacji zjawisk prawnych”, której celem jest, jak stwierdza, „formułowanie nowych konstrukcji, koncepcji i rozwiązań prawnych i dostosowywanie ich do wymogów współczesnej administracji”¹³. Ponadto wymienia „metodę badań analitycznych, [...] metodę badań integracyjnych, metodę badań funkcjonalnych zwanych powszechnie badaniami empirycznymi [...]”¹⁴. Zjawisko to w badaniach komparatystycznych przedstawia też J. Jeżewski¹⁵. Sam proces konceptualizacji może mieć, jak zostanie wykazane, charakter dynamiczny. Jest to więc próba podkreślenia, jak szkoły wrocławska i włoska przez konceptualizację oraz badania empiryczne wypracowały narzędzia¹⁶ badawcze służące badaniu prawa nie tylko jako „struktury myślowej”, lecz także jako „części kultury”, poznania „życia prawnego”, „pewnego aspektu kultury ludzkiej” oraz służące badaniu administracji — umożliwiające ukazanie całościowego obrazu zjawisk administracyjnych. Jest to również próba przedstawienia tych pojęć — narzędzi — w kontekście nauki prawa administracyjnego i nauki administracji.

1. Administracja i prawo jako zjawiska złożone i zmienne a ich całościowy obraz w administratywistycznej myśli wrocławskiej

Wrocławska szkoła administratywistyczna bardzo mocno akcentuje doniosłość ujmowania całościowego obrazu zjawisk administracyjnych¹⁷, gdyż jak pisze o nauce administracji F. Longchamps de Bérrier, jej „przedmiot jest w swoisty sposób złożony [...] nie jest ani wyłącznie faktycznym zachowaniem, ani wyłącznie czymś pomyślanym [...] jest swoistym powiązaniem działań faktycznych i pomyślanego

¹⁰ R. Orestano, *Azione, diritti soggettivi, persone giuridiche*, Bolonia 1978.

¹¹ G. Fassò, *La storia come esperienza giuridica*, Mediolan 1953.

¹² F. Longchamps de Bérrier, *Z problemów...*, s. 18.

¹³ J. Jendrośka, *Narzędzia badania prawa administracyjnego*, „Przegląd Prawa i Administracji” 2002, nr 50, s. 157; *idem*, *Prawo administracyjne we współczesnych przemianach cywilizacyjnych*, „Przegląd Prawa i Administracji” 1972, t. 2, s. 91–92.

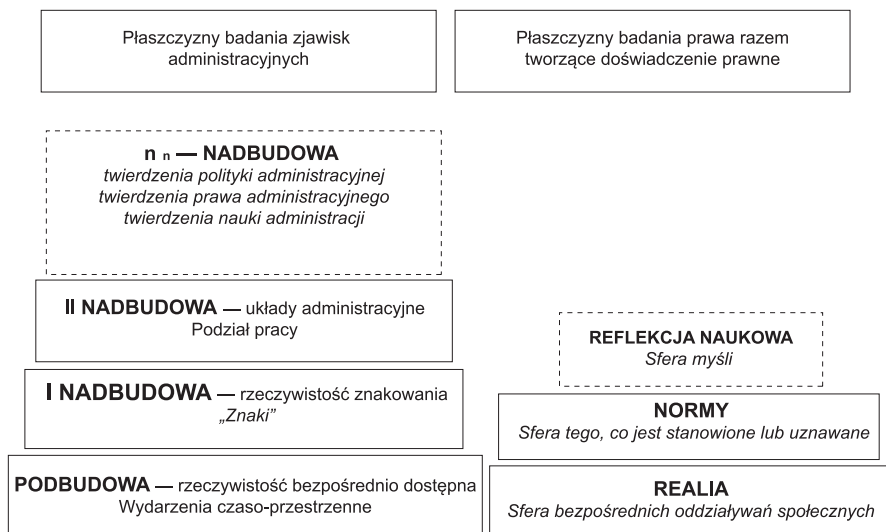
¹⁴ *Ibidem*.

¹⁵ J. Jeżewski, *Administracja pod...*, s. 10–11.

¹⁶ Por. F. Longchamps de Bérrier, *Uwagi o używaniu pojęć w naukach prawnych*, ZNUW 1960, „Prawo” VII, Seria A, nr 27, s. 15.

¹⁷ F. Longchamps de Bérrier, *Założenia nauki administracji*, Wrocław 1994, s. 213.

porządku”¹⁸. Prawo jako przedmiot nauki prawa administracyjnego jest także przedmiotem złożonym i zmiennym: „to także struktura obowiązująca i stosowana [...] społecznie obecna [...] jest zarazem zjawiskiem społecznym, faktem, pozostającym w niezliczonych związkach przyczynowych z ogromną siecią innych faktów społecznych”¹⁹. Zarówno prawo, jak i administracja są zatem zjawiskami złożonymi oraz zmiennymi. Choć sama administracja jest „trwała” to, jak podkreśla J. Boć, „zmieniają się cele administracji, jej zadania, formy i metody działania, struktury organizacyjne, zasięg regulacji prawem, ludzie nawet nazwy”²⁰. Jest to zatem połączenie trwałości samego zjawiska administracji, lecz ze wskazaną zmiennością. Złożoność zjawisk administracyjnych, jak zaznacza F. Longchamps de Bérrier, przejawia się także w ich rozmieszczeniu na kilku płaszczyznach, które nie muszą się pokrywać. To, że jakieś zjawisko dzieje się w danym miejscu w danym czasie (1) nie oznacza, że musi się ono pokrywać choćby z danym podziałem pracy obejmującym to zjawisko (2) czy z wyrażeniem tego zjawiska w prawie (3) lub ujęciem doktryny na ten temat (4). Można pójść o krok dalej i podkreślić za Profesorem, że zjawisko nie jest zgodne z układem wskazań odnośnie do niego, czyli z polityką administracji (5). Jest to więc pięć płaszczyzn na których można badać zjawiska administracyjne²¹.

Rycina 1. Płaszczyzny badania zjawisk administracyjnych i płaszczyzny badania prawa tworzące razem doświadczenie prawne

Źródło: na podstawie F. Longchamp de Bérrier, *Założenia...*, s. 93; *idem*, *Z problemów...*, s. 33.

¹⁸ *Ibidem*, s. 165–171.

¹⁹ F. Longchamps de Bérrier, *Z problemów...*, s. 33.

²⁰ J. Boć, *Z rowododu administracji publicznej*, [w:] *Prawo administracyjne*, red. J. Boć, Wrocław 2004, s. 8.

²¹ W kontekście układu także można mówić o badaniu „prawności”. I jak sam Profesor pisze, „to cecha, której nie podobna inaczej wskazać, jak ex post, tak jak się ona rysuje w badanym doświadczeniu społecznym [...]”, F. Longchamps de Bérrier, *Z problemów...*, s. 36.

W wypadku zjawiska administracji Profesor wskazuje na pierwszą płaszczyznę podbudowy. Jak stwierdza, w niej „rozgrywają się zjawiska rzeczywistości bezpośrednio dostępnej [...] wydarzenia przestrzenno-czasowe”²², „w płaszczyźnie pierwszej nadbudowy znajdują się treści wypowiedziane w tych zjawiskach administracyjnych, w których działanie polega na wypowiedzi znakowanej. Będą to wypowiedziane treści o ludziach przedmiotach lub innych wypowiedziach — te wszystkie, które działający wypowiada w danym zjawisku administracyjnym [...]”²³. W wypadku zjawisk administracyjnych „w [...] drugiej nadbudowie leżą układy administracyjne [...] każdy układ administracyjny [...] jest prawdziwą „teorią” o stosunkach właściwości i celowości [...]”²⁴. Kolejne nadbudowy zawierają, jak wskazuje Profesor, teorię zjawisk administracyjnych i układów, i jak podaje, jest tu także „[...] ujmująca powiązania między nimi tj. nauka administracji”. Ponadto także gdzieś w n-tej nadbudowie sytuuje Profesor „zdania prawa o administracji (prawo administracyjne)”²⁵.

Prawo, jak już wskazano, jest złożonym i zmiennym przedmiotem badań. Złożoność i zmienność przejawiają się choćby w tym, że „subtelna sieć pojęć prawnych zmieniających się, a przecież w jakiś sposób trwałą, [...] można poznać i zrozumieć przede wszystkim z książek, z dzieł nauki prawa, w mniejszym stopniu z orzeczeń [...]”; a w poszczególnych fragmentach tylko można ją odczytać z ustaw”²⁶. „Krążenie odbywa się wciąż między prawem obowiązującym w społeczeństwie a myślą o prawie [...]”²⁷. Chodzi tu zatem z jednej strony o złożoność. Zmiany, jak pisze Profesor, „polegają głównie na tym, że coś przestaje obowiązywać lub że coś zaczyna obowiązywać”²⁸.

Z drugiej strony idzie o zmienność związaną ze źródłami prawa — doktrynalnymi, normatywnymi i orzecznictwem jako praktyką — oraz ich wzajemnym przenikaniem się i oddziaływaniem. Dotyczy to więc ujmowania prawa jako życia prawnego, czyli kultury prawnej; nie tylko patrzenia na nie jako na strukturę myślową, lecz także „poznanie prawa jako rzeczywistości społecznej”²⁹. „Życie

---

²² F. Longchamps de Bérier, *Założenia nauki...*, s. 93. Profesor nawiązuje tu do podziału, który zastosował w swojej pracy (odwołując się do badań Drewnowskiego) do ujmowania rzeczywistości, w jakiej ma miejsce zjawisko. Może to być „rzeczywistość bezpośrednio dostępna i rzeczywistość znakowana”. Znak oznacza nieraz coś więcej niż tylko to, co bezpośrednio postrzegamy. Odwołując się do słownika PWN, można określić, że znak to „kształt, któremu przypisuje się określone znaczenie”, jednak nie chodzi tu tylko o sam kształt, lecz pewną umowną symbolikę. Profesor przywołuje przykład policjanta kierującego ruchem. Z jednej strony mamy rzeczywistość bezpośrednio dostępną człowiekowi na skrzyżowaniu, wykonującego gesty ręką — rzeczywistość bezpośrednio dostępna, z drugiej wiemy, że te ruchy mają określone znaczenie — rzeczywistość znakowana.

²³ *Ibidem*.

²⁴ *Ibidem*.

²⁵ *Ibidem*.

²⁶ F. Longchamps de Bérier, *Z problemów...*, s. 33.

²⁷ *Ibidem*, s. 33.

²⁸ *Ibidem*, s. 15.

²⁹ *Ibidem*, s. 20.

prawne i wiedza o życiu prawnym, każda refleksja nad kulturą sama należy do kultury, każde poznanie życia społecznego samo należy do życia społecznego” — pisze Profesor. Ta myśl została zaszczerpiona także następnym pokoleniom wrocławskich badaczy. Wspomniany już J. Jendrośka, wskazując cztery metody badawcze zjawisk administracyjnych, podkreślał, iż ich najważniejszą rolą jest umożliwienie w miarę „pełnego obrazu życia prawnego”³⁰. Autor podnosi, iż „w naukach prawnych podstawowy problem sprowadza się do wypracowania metod i narzędzi, które obejmowałyby w całości badane zjawisko i dawałby w miarę możliwości rzeczywisty jego obraz”³¹. Tu także można stwierdzić, że dla ukazania pełnego obrazu zjawiska zarówno z punktu widzenia nauki prawa administracyjnego, jak i nauki administracji bardzo znaczące są badania empiryczne, o czym traktują szerzej A. Błaś³², J. Jeżewski³³, J. Boć³⁴ czy J. Korczak³⁵.

Złożoność, o której była mowa, przejawia się tym, iż życie prawne ujmuje się, jak podaje F. Longchamps de Bérrier, w trzech płaszczyznach „przejawów świadomego zachowania się ludzi” — kategoriach: realiów” w sferze bezpośrednich oddziaływań społecznych [...] jak i w sferze tego, co jest stanowione lub uznawane jako obowiązujące zasady zachowania się (normy), jak i w sferze myśli temu poświęconej (refleksję)³⁶. Podobnie jak w przypadku koncepcji podbudowy, nadbudowy i n-nadbudów w zjawiskach administracyjnych, także przy badaniu

³⁰ J. Jendrośka, *Narzędzia badania...*, s. 157.

³¹ *Ibidem*, s. 158.

³² Traktując o roli badań empirycznych, A. Błaś wskazuje ich znaczenie nie tylko dla nauki prawa administracyjnego, lecz także dla nauki administracji. Jak pisze autor, „stopniowo nauka administracji zaczęła precyzować obszary swoich badań empirycznych zgodnie z postulatami objęcia tymi badaniami m.in. takich kwestii, jak „przetwarzanie się norm w fakty», czyli wykonywanie prawa [...]”. Autor wskazuje także na „funkcje badań empirycznych prawa administracyjnego: funkcję diagnostyczną [...], funkcję poznawczą [...], funkcję eksplikacyjną [...], funkcję weryfikacyjną [...], funkcję eksploracyjną [...]”. A. Błaś, *Empiryczne uzasadnianie twierdzeń nauki prawa administracyjnego*, „Krakowskie Studia Prawnicze” 25, 1992, s. 19; *idem*, *Z problemów badań empirycznych nad prawem administracyjnym*, „Przegląd Prawa i Administracji AUWr No 1769” 1995, nr 33, s. 7–13.

³³ J. Jeżewski w zakresie badań nad zagospodarowaniem przestrzennym — opracowania, opinie sporządzane dla Biura Reformy Administracji Publicznej: J. Jeżewski, *Zagadnienia prawne planowania przestrzennego na ponadgminnym szczeblu samorządu terytorialnego: (komunikat)*, [w:] *Związki komunalne w Polsce i w państwach Europy Zachodniej: materiały konferencji naukowej zorganizowanej dla uczczenia pamięci Profesora Doktora Tadeusza Bigo*, red. A. Błaś, Wrocław 1996, s. 193–200.

³⁴ Omawiając zagadnienie ingerencji administracji, Profesor ukazuje nie tylko determinanty prawne, lecz także „pozaprawne czynniki w ingerencji” oraz podnosi zagadnienie „ingerencji do zachowań zdeterminowanych pozaprawnymi normami”. J. Boć, *Obywatel wobec ingerencji współczesnej administracji*, Wrocław 1985, s. 76–77, 132–143.

³⁵ Są to zarówno liczne opinie — ekspertyzy, jak i inne prace publikowane na łamach m.in. „Nowych Zeszytów Samorządowych”, „Przeglądu Prawa i Administracji”, dotyczące w szczególności funkcjonowania samorządu terytorialnego i nie tylko.

³⁶ F. Longchamps de Bérrier, *Z problemów...*, s. 35.

prawa wyodrębniamy kilka płaszczyzn: rzeczywistość, normy i refleksję³⁷. Pojęcie doświadczenia prawnego można traktować jako wyraz ustawicznego krążenia, które odbywa się między materiałem normatywnym, praktyką prawną i refleksją. Te „trzy główne poziomy zjawisk [...] realia społeczne, materiał normatywny, refleksję naukową — to doświadczenie prawne tak rozumiane jest jakby subtelną tkaniną, która się rozpina na tych trzech poziomach [...]”³⁸. Tu Profesor wskazuje na pewną dynamikę. „Prawdopodobnie jest tak, że odbywa się stałe krążenie między danymi życia prawnego a refleksją nad nimi, że więc stale dokonuje się konceptualizacja doświadczenia prawnego, która z kolei sama wchodzi w życie prawne”³⁹.

1.1. Przeżywanie społeczne prawa — koncepcja *esperienza giuridica*

Badanie prawa jako mechanizmu, jak podnosi F. Longchamps de Bérrier, wymaga odpowiednich narzędzi badawczych⁴⁰. Odnosząc się do poglądów włoskich prawników, Profesor pisze, że oprócz pojęcia porządku prawnego narzędziem tym jest właśnie doświadczenie prawne.

Należy wskazać także na postulat, aby pojęcie *esperienza giuridica* nie tyle tłumaczyć dosłownie, ile raczej ujmować je opisowo jako „przeżywanie społeczne prawa”. Zdaje się, że dobrze wyjaśnia on pogląd Alessandro Giulianiego, ujmujący tę koncepcję jako „pewien materiał normatywny, który przeszedł przez praktykę społeczną i przez opracowanie w doktrynie”⁴¹. Odwołując się do badań Profesora F. Longchamps de Bérrier i autorów włoskich⁴², J. Jeżewski stwierdza, iż jest to „określenie rozumiane niejednolicie, dające wyraz socjologicznej tendencji w poznaniu prawa [...], sformułowane w nauce prawa we Włoszech [...]”⁴³. Kierunek ten, jak podnosi Profesor, oraz nowe tendencje, o których wspomina J. Jeżewski, „powstały na tle krytyki tradycyjnej dogmatyki [...]”⁴⁴. Ale, jak zaznacza F. Longchamps de Bérrier, „[...] przeżyły się narzędzia pojęciowe dogmatyki potocznie używane, jej materiały myślowe z zeszłego stulecia — co

³⁷ *Ibidem*.

³⁸ *Ibidem*, s. 21.

³⁹ F. Longchamps de Bérrier, *Współczesne problemy podstawowych...*, s. 889.

⁴⁰ F. Longchamps de Bérrier, *O drogach badania struktury i działania organów państwowych*, „Problemy Rad Narodowych” 1966, z. 6, s. 14.

⁴¹ F. Longchamps de Bérrier, *Współczesne kierunki...*, s. 184–188.

⁴² Por. J. Jeżewski, *Idea demokracji w przekształceniach ustrojowych samorządu terytorialnego*, „Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny” 77, 2015, z. 3, s. 65–79.

⁴³ J. Jeżewski, *Doświadczenie prawne*, [w:] *Prawniczy słownik wyrazów trudnych*, red. J. Boć, Wrocław 2005, s. 95.

⁴⁴ F. Longchamps de Bérrier, *Z problemów...*, s. 21.

jeszcze samo przez się nie znaczy, że przeżyła się dogmatyka”⁴⁵. Dla omawianej materii znaczące były także badania historyków, w tym koncepcja „bibliografii pojęć” R. Orestano, której istotą, jak podaje J. Jeżewski, jest badanie refleksji naukowej w dziedzinie prawa”⁴⁶.

Należy zaznaczyć, że zarówno Profesor F. Longchamps de Bérrier, jak i włoscy badacze — jak choćby M. D’Alberti — podnoszą, że korzeni tradycji pojmowania „prawa jako mechanizmu społecznego, jako części rzeczywistości społecznej” należy upatrywać już u Giambattista Vico⁴⁷. M. D’Alberti zaznacza, iż, Vico był nie tylko filozofem, lecz także prawnikiem i podkreślał znaczenie faktów, na których opierało się prawo⁴⁸. Ponadto, jak podaje autor, do badań neapolitańczyka nawiązywali m. in. G. Capograssi (1889–1956)⁴⁹ czy też R. Orestano (1909–1988), tworząc swoje koncepcje i formułując poglądy na temat doświadczenia prawnego. We wszystkich tych pracach prawo jest nie tylko techniką, jest to pewien fragment kultury ściśle związany z życiem społecznym.

Można stwierdzić, iż wpływ szkoły włoskiej — doświadczenia prawnego, a także podejścia Profesora F. Longchamps de Bérrier — na ujmowanie prawa jako życia prawnego jest widoczny w wysuniętej przez J. Jeżewskiego propozycji pojęcia „panującej koncepcji prawnej”. Autor wskazuje, iż „[...] są to pewne poglądy, które występują w życiu prawnym i nauce prawa, a dotyczą generalnego rozwiązania typowych problemów prawnych lub znaczenia głównych pojęć prawnych; poglądy uznawane ogólnie w pewnym kraju lub kręgu kultury prawnej i zazwyczaj wyrażone w ustalonych formułach [...] są one wynikiem złożonego wzajemnego oddziaływania tradycji prawnej, dróg rozwoju prawa i jego nauki”⁵⁰.

Reasumując tę część rozważań, należy podkreślić, iż ujmowanie prawa jako mechanizmu społecznego ma swoje konsekwencje dla rozumienia prawa w kontekście rzeczywistości. Wyrażają to słowa Profesora F. Longchamps de Bérrier — „coraz bardziej przeważa spojrzenie na prawo już nie tylko jako na »osadzone wśród realiów«, ale wręcz jako na pewien aspekt rzeczywistości społecznej”⁵¹. Tę myśl w swoich badaniach nad pojęciem faktów administracyjnoprawnych rozwinął A. Błaś. Autor poszedł o krok dalej i niejako włączył rzeczywistość porządku prawnego do realizacji normy prawnej, ponadto wykazał szczególne znaczenie badań nad faktami dla drugiej z nauk administracyjnych — nauki administracji⁵².

⁴⁵ *Ibidem*, s. 9.

⁴⁶ J. Jeżewski, *Bibliografia pojęć*, [w:] *Prawniczy słownik...*, s. 58–59.

⁴⁷ F. Longchamps de Bérrier, *Z problemów...*, s. 20; M. D’Alberti, *Vico, il metodo giuridico e il diritto dell’età globale*, [w:] *Ritorno ai principi. Il fatto il farsi il diritto*, red. E.M. Marengi, Neapol 2014, s. 47–57.

⁴⁸ M. D’Alberti, *Vico, il metodo...*, s. 47.

⁴⁹ G. Capograssi, *Il problema della scienza del diritto*, Mediolan 1962, s. 41–58, 126–133.

⁵⁰ J. Jeżewski, *O porównawczym badaniu koncepcji prawnych*, „Prawo” 1972, nr 37, s. 63.

⁵¹ F. Longchamps de Bérrier, *O drogach...*, s. 15.

⁵² A. Błaś, *Przedmiot nauki administracji — ewolucja koncepcji*, „Przegląd Prawa i Administracji” 1997, nr 38, s. 27; A. Błaś, *Nauka administracji w kręgu nauk prawnych: dziedzictwo euro-*

Już Profesor F. Longchamps de Bérrier w swoich badaniach pisał: „dzięki temu właśnie, że znamy strukturę prawną, wiemy, że spośród faktów obserwowanych jedne są bez znaczenia [...], a inne są w związkach, i to nieraz bardzo subtelnych, z prawem — te właśnie chcemy badać”⁵³. Odpowiedzią na ten postulat czy też „naukowe zapotrzebowanie” są badania wspomnianego A. Błasia, prowadzone zarówno nad działaniami nieuregulowanymi wyczerpująco przez prawo, jak i nad koncepcją samodzielności nauki administracji.

2. Badania nad faktami, w tym administracyjno-prawnymi, Profesora A. Błasia

Charakteryzując badania prowadzone nad administracją w ośrodku wrocławskim w latach 1946–2006, Profesor A. Błaś podkreślał zarówno doniosłe znaczenie badania „uwarunkowań rzeczywistych administracji”, „uwarunkowań faktycznych”, jak i, o czym traktuje także J. Korczak, wpływ badań włoskich na tę szkołę, w tym badań M.S. Gianninego⁵⁴. Szkoła faktu normatywnego, której głównym przedstawicielem jest właśnie Giannini, była przedmiotem badań wrocławskich uczonych, w tym przede wszystkim Profesora F. Longchamps de Bérrier. Szkoła ta ujmowała, jak pisze, „prawo administracyjne i myśl naukową o nim [...] jako fakty życia społecznego i badane w możliwie pełnych całościach z zastosowaniem [...] narzędzi badawczych, jakimi są pojęcia układu prawnego [...] i doświadczenia prawnego”⁵⁵.

Zdaje się, iż właśnie postulat poszukiwania całościowego obrazu zjawisk administracyjnych i badania życia prawnego oraz, jak podkreśla sam A. Błaś, wpływu szkoły włoskiej były w jakimś mierze bodźcem do stworzenia narzędzia badawczego, istotnego w równej mierze jak pojęcie doświadczenia prawnego czy układu prawnego. Sam Autor pisze, że „konceptcja faktów administracyjnoprawnych wyrosła na podłożu analizy procesu realizacji norm prawnych regulujących w sposób niepełny działania administracji [...]”⁵⁶. Rozważania mają szczególne znaczenie zarówno dla nauki administracji, o czym będzie jeszcze mowa, jak i nauki prawa administracyjnego. Jak podkreśla autor, „element konstrukcji prawnej stosowania normy prawa administracyjnego stanowionego, jeszcze nie realizowanego jest zawsze częściowym obrazem tego prawa. Prawo administracyjne [...] jest zawsze

---

pejskie, [w:] *Współzależność dyscyplin badawczych w sferze administracji publicznej*, red. M. Domagała et al., Warszawa 2010, s. 379–385.

⁵³ F. Longchamps de Bérrier, *O drogach...*, s. 21.

⁵⁴ A. Błaś, *Z badań nad administracją...*, s. 36; J. Korczak, *Konceptcja działań...*, s. 152.

⁵⁵ F. Longchamps de Bérrier, *Współczesne kierunki...*, s. 227.

⁵⁶ A. Błaś, *Pojęcie faktów...*, s. 131.

uzupełniane czy też dopełniane w procesie jego stosowania”⁵⁷ właśnie przez fakty administracyjnoprawne. W koncepcji tej, jak pisze Profesor A. Błaś, „rzeczywistość zostaje włączona do sfery normatywnej [...]”, co także ma wpływ na szerokie postrzeganie prawa administracyjnego, zgodnie z którym jest „[...] to prawo ustanowione, ale i prawo realizowane”⁵⁸, uzupełniane w trakcie realizacji wyodrębnionymi faktami”⁵⁹. Koncepcja ta, według autora, zmienia także postrzeganie „praktyki administracyjnej”, która jest traktowana „jako kategoria pojęciowa współtworzenia struktury prawa”⁶⁰. Uwzględnianie faktów administracyjnoprawnych pozwala na pełniejszą, sprawniejszą realizację norm prawa administracyjnego.

Profesor Adam Błaś na tle badań nad działaniami niewyczerpująco uregulowanymi w prawie podnosi zagadnienie ujmowania faktów administracyjnoprawnych na tle innych pojęć, w tym faktów, i wskazuje m.in. na: „1) fakt administracyjny — pewne zjawiska organizacyjne towarzyszące działaniom administracji”, 2) fakt organizacyjny — ujmowany jako „płaszczyzna dla badań norm organizacyjnych kształtujących strukturę organizacyjną administracji państwowej”, 3) fakt prawny, 4) fakt prawotwórczy, 5) fakt proceduralnoprawny — „zdarzenie prawne tj. okoliczność, od której prawo, regulując postępowanie administracyjne, uzależnia postępowanie, zmianę, i ustanie stosunku proceduralnoprawnego”⁶¹. Koncepcja ta niewątpliwie stanowi pomoc nie tylko w badaniu, poznaniu prawa, lecz przede wszystkim w ukazywaniu, iż działania nieuregulowane wyczerpująco normami prawa (i badania nad nimi) mogą przyczyniać się do skuteczniejszej, pełniejszej realizacji normy prawnej.

Badania i sama koncepcja faktów administracyjnoprawnych A. Błasia ma doniosłe znaczenie nie tylko wobec nauki prawa administracyjnego, badania „prawa w życiu”, lecz także nauki administracji. W nauce administracji również podnoszono postulat całościowego ujmowania zjawisk — zarówno w doktrynie włoskiej, jak np. G. Cataldi⁶², jak i wrocławskiej — tu przede wszystkim należy wskazać badania J. Jeżewskiego i jego postulat badania wszechstronnych uwa-

⁵⁷ A. Błaś, *Fakty administracyjnoprawne*, [w:] *Prawniczy słownik...*, s. 123.

⁵⁸ Należy podkreślić, iż przedmiotem swoich rozważań autor czyni także „pojęcie realizacji prawa administracyjnego”, uwypuklając jego szczególne znaczenie do badań nad empirycznie opisywanymi działaniami administracji państwowej. A. Błaś, *Z problematyki realizacji norm prawa administracyjnego*, „*Studia Iuridica*” 1996, nr 32, s. 60.

⁵⁹ A. Błaś, *Pojęcie faktów administracyjnoprawnych. Studium...*, s. 134.

⁶⁰ *Ibidem*, s. 138.

⁶¹ A. Błaś, *Pojęcie faktów administracyjnoprawnych (propozycja...)*, s. 19–27; *idem*, *Pojęcie faktów administracyjnoprawnych. Studium...*, s. 124–131.

⁶² G. Cataldi, *Lineamenti generali di scienza dell'amministrazione pubblica*, Mediolan 1969, s. 67.

runkowań administracji⁶³, badanie faktów A. Błasia⁶⁴, a także ukazywanie obrazu ilościowego, np. w oparciu o materiał wypracowany przez statystykę, o czym traktuje J. Korczak⁶⁵.

Traktując o ewolucji przedmiotu nauki administracji, w tym podkreślając prawo jako niekwestionowany, „składnik przedmiotu współczesnej nauki administracji”, Profesor A. Błaś podnosi, iż

niepodważalnym składnikiem [...] pozostają elementy faktyczne funkcjonowania administracji publicznej. [...] przedmiotem nauki administracji są przede wszystkim fakty związane z szeroko pojmowanym funkcjonowaniem administracji publicznej [...] bardzo wyraźnie wyodrębnia się pięć grup faktów [...] do pierwszej grupy należy zaliczyć fakty związane z przygotowaniem projektu normy prawa dla administracji publicznej [...] do drugiej [...] fakty zaistniałe lub powstające w trakcie wykonywania przyjętych norm prawa. W trzeciej grupie znajdują się [...] fakty nazywane często faktycznymi rezultatami wykonywania prawa przez administrację publiczną. [...] Do czwartej [...] zaliczamy [...] fakty które można objąć umowną nazwą faktycznego kontekstu (warunków) w których normy prawa są wykonywane przez administrację [...] piątą grupą [...] są to fakty o charakterze naruszeń prawa przez organy administracji publicznej [...].⁶⁶

Ta koncepcja pozwala więc na uchwycenie nie tylko obrazu prawnego, lecz także rzeczywistego, pełnego obrazu badanych zjawisk. Ze względu na to, iż, jak podnosi Profesor F. Longchamps de Brier, głównym celem nauki administracji oprócz ustalenia przyczyn danego zjawiska jest m.in. określenie, „jakie skutki funkcjonalne wywołuje administracja publiczna”, np. w „układach stosunków społeczno-gospodarczych i politycznych”, koncepcja ta jest niezwykle użyteczna.

Reasumując, należy zaznaczyć, że ujmowanie prawa, w tym prawa administracyjnego, zarówno jako życia prawnego, jak i postulat badania go nie tylko przez egzegezę prawną, lecz także z punktu widzenia zjawiska społecznego, zbliża go, jak podkreśla Profesor F. Longchamps de Brier, do nauki administracji. Szczególnie u części prawników włoskich nastąpiło „pełne uznanie, że nauka prawa ma taki przedmiot, iż musi bezustannie wkraczać w szczegóły normowania pozytywnego i zjawisk konkretnych [...], powracać do tego co realne i szczegółowe”⁶⁷. Ponadto należy wskazać za B. Adamiak, że nauki administracyjne, nie tylko trzy główne: nauka administracji, nauka prawa administracyjnego i nauka poli-

⁶³ J. Jeżewski, *Uwarunkowania jako przedmiot nauki administracji*, [w:] *idem, Nauka administracji*, s. 366–367; *idem, Eklektyczm czy synteza: nauka administracji wobec dyscyplin badających administrację publiczną*, [w:] *Współzależność dyscyplin...*, s. 403–410; *idem, Czy istnieje podejście integracyjne w badaniach administracji*, „OMT” 1986, nr 5, s. 14–17.

⁶⁴ A. Błaś, *Przedmiot nauki administracji...*, s. 27; *idem, Nauka administracji w kręgu...*, 379–385; *idem, Pojęcie faktów administracyjnoprawnych (propozycja...)*, s. 19–27; *idem, Pojęcie faktów...*, s. 141.

⁶⁵ J. Korczak, *O związkach administracji publicznej ze statystyką publiczną na przykładzie samorządu terytorialnego*, [w:] *Statystyka publiczna w służbie samorządu terytorialnego*, red. S. Kamiński, E. Mazurek, Warszawa 2011, s. 35–52.

⁶⁶ A. Błaś, *Przedmiot nauki administracji...*, s. 27; *idem, Nauka administracji w kręgu...*, s. 379–385.

⁶⁷ F. Longchamps de Brier, *Współczesne kierunki w nauce...*, s. 230.

tyki administracyjnej, lecz także nauka postępowania administracyjnego, o której pisze autorka, są względem siebie współzależne. Choć B. Adamiak zaznacza też współzależność z innymi dyscyplinami wiedzy w sferze badań nad administracją, jak choćby z doktryną prawa konstytucyjnego, to, według niej, przy naukach administracyjnych można mówić o pełnej współzależności⁶⁸.

3. Dydaktyka a całościowy obraz prawa i administracji

Na koniec należy postawić pytanie, czy i jak postulat badania i poznania prawa, w tym prawa administracyjnego jako „fragmentu życia prawnego” i administracji jako „komponentu życia społecznego”⁶⁹, a przede wszystkim całościowego ukazywania zjawisk, będzie miał wpływ na materię wykładaną w ramach nauk administracyjnych?

Problem zagadnienia nauczania był też przedmiotem rozważań i badań wrocławskich Profesorów. Należy tu wskazać H. Rota, J. Jendrośkę⁷⁰, J. Jeżewskiego, A. Błasia czy J. Korczaka⁷¹, a także założycieli wrocławskiej szkoły administratywistycznej — T. Bigo i F. Longchamps de Bérrier⁷².

Niewątpliwie już z postulatu całościowego ujmowania prawa i administracji oraz badania ich „w rzeczywistości” wyłania się, jak pisze F. Longchamps de

---

⁶⁸ B. Adamiak, *Nauka postępowania administracyjnego a inne dyscypliny wiedzy w sferze badań nad administracją publiczną*, [w:] *Współzależność dyscyplin...*, s. 161–162.

⁶⁹ F. Longchamps de Bérrier, *O administracji publicznej (problem poznawczy)*, [w:] *Księga pamiątkowa ku czci prof. dra Witolda Świdy*, Warszawa 1969, s. 355.

⁷⁰ J. Jendrośka, *Z zagadnień łączenia teorii z praktyką*, „Życie Szkoły Wyższej” 1956, nr 3, s. 38–41.

⁷¹ J. Korczak, *O czynnikach kształtujących postawę funkcjonariusza państwowego w kontaktach z obywatelem*, „Przegląd Prawa i Administracji” 1984, nr 19, s. 107–119; *idem*, *O pojęciu kultury administrowania*, „Zeszyty Naukowe WWSzIP. Refleksje społeczno-gospodarcze” 2005, nr 1 (6), s. 54–69; *idem*, *Profesjonalizacja działania administracji publicznej w nowych regulacjach prawa urzędniczego*, [w:] *Administracja publiczna — obywatel, społeczeństwo, państwo*, red. A.M. Sosnowski, Wrocław 2006, s. 53–76; *idem*, *Profesjonalizm kadr administracji publicznej z perspektywy nowych regulacji samorządowego prawa urzędniczego*, [w:] *Władza — obywatel — informacja. Ku nowemu porządkowi prawnemu. Księga pamiątkowa ku czci Profesor Teresy Górczyńskiej*, red. I. Lipowicz, Warszawa 2014, s. 175–187; *idem*, *Piśmiennictwo samorządowe i jego wpływ na funkcjonowanie samorządu terytorialnego. Z perspektywy 25-lecia miesięcznika „Samorząd Terytorialny”*, „Samorząd Terytorialny” 2016, nr 12, s. 14–28.

⁷² F. Longchamps de Bérrier, *O prawniku w Rzeczpospolitej nauk*, „Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Wrocławskiego” 1958, Seria A, nr 15; T. Bigo, F. Longchamps de Bérrier, *Cele i zadania nauk prawnych na Śląsku*, [w:] *Stan i potrzeby nauki polskiej na Dolnym Śląsku*, Katowice-Wrocław 1947, s. 90–98; F. Longchamps de Bérrier, *Metodyka popularyzacji prawa*, „Demokratyczny Przegląd Prawniczy” 1947, nr 2, s. 44–46.

Bérier⁷³, stwierdzenie, aby „zespół podstawowych pojęć prawa administracyjnego, traktowany jako całość, był systematycznie wypracowywany jako swoistego rodzaju »odpowiedź« na problemy, które życie stawia [...]”⁷⁴. Jednakże należy tu bardzo wyraźnie podkreślić, że szkoła z punktu widzenia autora opracowania, czyli jej absolwenta, kładzie szczególny nacisk na „doktrynalne podstawy”, na poznawanie tradycji — spuścizny tej szkoły. Nie tylko dorobek jej założycieli, lecz także ich losy i wartości, jakimi się kierowali, przekazywane czy to w ramach seminariów, czy wykładów przez Profesorów J. Jeżewskiego, A. Błasia, J. Supernata i J. Korczaka, pozwalają młodemu słuchaczowi nie tyle lepiej przyswoić, ile zrozumieć dzieła i myśli Profesorów T. Bigi, F. Longchamps de Bérier czy T. Kutę, choć oczywiście nie tylko. W swoich rozważaniach nad zagadnieniami prawa administracyjnego J. Jeżewski podnosi, iż „nauczanie prawa administracyjnego powinno być uzależnione od aktualnych potrzeb społeczno-gospodarczych, ale zarazem od wizji co do społecznej roli administracji oraz zadań, jakie w przyszłości będą spełniać absolwenci studiów prawn-administracyjnych”⁷⁵. Autor podejmuje zagadnienie koncepcji poznawczej nauki prawa administracyjnego, stwierdzając, iż jest ona „wyrażona w zestawie pytań i problemów badawczych wymagających rozwiązania oraz następnie w generalnie zarysowanych kierunkach rozwiązań [...], wreszcie [...] w opracowaniach danego problemu”⁷⁶. Zdaje się, że szczególnie istotne jest przyszłe zadanie — rola studentów, o której traktuje J. Jeżewski, gdyż większość przyszłych absolwentów, niekiedy niezależnie od pierwotnych zamierzeń, znajduje pracę w administracji publicznej — samorządowej czy rządowej. Niezwykle ważne jest zatem to, co J. Korczak zaznacza zarówno w wykładach, jak i publikacjach — zaszczepienie poczucia nie tyle pracy, lecz pełnienia służby publicznej⁷⁷. Idzie więc o kształtowanie postaw i zda-

⁷³ T. Kuta, *Zainteresowania nauki prawa administracyjnego a potrzeba życia*, [w:] *idem, Aspekty prawne działań administracji publicznej w organizowaniu usług*, Wrocław 1969, s. 8–22.

⁷⁴ F. Longchamps de Bérier, *Współczesne kierunki...*, s. 898.

⁷⁵ J. Jeżewski, *Zagadnienia nauczania prawa administracyjnego*, „Życie Szkoły Wyższej” 1980, z. 4, s. 56.

⁷⁶ *Ibidem*, s. 58.

⁷⁷ Szerzej zob.: J. Korczak, *Pojęcie służby publicznej*, [w:] *Prawo administracyjne...*, s. 263–265; *idem*, *Ewolucja statusu prawnego pracowników samorządowych*, [w:] *Studia nad samorządem terytorialnym*, red. A. Błaś, Wrocław 2002, s. 207–232; *idem*, *Europejskie prawo urzędnicze*, [w:] *Miedzy tradycją a przyszłością w nauce prawa administracyjnego: księga jubileuszowa dedykowana Profesorowi Janowi Bociovi*, red. J. Supernat, Wrocław 2009, s. 359–376; *idem*, *Profesjonalizm kadr administracji publicznej z perspektywy nowych regulacji samorządowego prawa urzędniczego*, [w:] *Władza — obywatele...*, s. 175–187; *idem*, *Pozyskiwanie i umacnianie zaufania do władz publicznych przez współadministrowanie*, [w:] *Sprawiedliwość i zaufanie do władz publicznych w prawie administracyjnym*, red. M. Stahl, M. Kasiński, K. Wlazlak, Warszawa 2015, s. 98–114; *idem*, *Antywartość w prawie administracyjnym jako zamierzony skutek legislacji*, [w:] *Antywartość w prawie administracyjnym. VI Krakowsko-Wrocławskie Spotkania Naukowe Administratywistów*, red. A. Błaś, Warszawa 2016, s. 146–157. Ten autor podkreśla też znaczenie i doniosłość współpracy m.in. nauki i praktyki oraz potrzebę obserwacji „administracji rzeczywistej” np. *Przejawy patologii w sprawowaniu nadzoru nad samorządem terytorialnym*, [w:] *Patologie w administracji publicznej*,

je się, że to właśnie — postawa i podejście do pracy oraz ludzi, które studenci winni ukształtować w toku swoich studiów — może być o wiele bardziej znaczące niż wiedza merytoryczna — oczywiście także mająca doniosłe znaczenie⁷⁸. Profesor A. Błaś stwierdza zaś, iż „obowiązkiem urzędnika, wynikającym wprost z norm etyki zawodowej, jest uczciwość, skromność, szacunek dla przełożonych i podwładnych, grzeczność, bezstronność, unikanie osobistych niechęci i kierowanie się osobistymi preferencjami”, zatem te wartości prowadzący i wspólnota uniwersytecka⁷⁹, w której studenci ci kształcą się i którą współtworzą, winny stanowić także niejako „materiał” dydaktyki może nie tyle bezpośredniej, ile pośredniej⁸⁰. Innym słowy, mowa tu nie tyle o kształceniu, ile raczej kształtowaniu. Odnosnie do ściśle merytorycznych zagadnień nauk administracyjnych warto też zwrócić uwagę na metody, za pomocą których badacze poszczególnych nauk administracyjnych powinni poszukiwać i rozwiązywać problemy badawcze w nauce administracji i w prawie administracyjnym. To może wyjaśniać obecność w programach studiów administracyjnych Uniwersytetu Wrocławskiego takich przedmiotów, jak choćby socjologia i metody badań socjologicznych administracji. W tym miejscu należy odwołać się do słów Profesora F. Longchamps de Brier: „szukajmy osobno określenia administracji państwowej, a osobno określenia prawa administracyjnego. Pierwszego szukajmy w zasadzie »socjologicznie«, w faktycznych znamionach przedmiotu [...]. Drugiego określenia szukajmy w zasadzie »prawniczo« [...]”⁸¹. Oczywiście administracja w państwie prawa, jak to wielokrotnie podkreśla wrocławska szkoła, jest determinowana prawnie, dlatego nie można pominąć badań tej determinacji, sama nauka zaś jest z tego względu umieszczana w, jak ujmuje to A. Błaś, „kręgu nauk prawniczych”. Można zatem stwierdzić, że wypracowa-

---

red. P.J. Suwaj, D.R. Kijowski, Warszawa 2009, s. 560–580; *O niepewności administracji publicznej w stosunkach nadzoru: na marginesie dyskusji naukowej wrocławsko-krakowskich spotkań administratywistycznych*, [w:] *Niepewność sytuacji prawnej jednostki w prawie administracyjnym: IV Krakowsko-Wrocławskie Spotkanie Naukowe Administratywistów*, red. A. Błaś, Warszawa 2014, s. 275–293; *10 lat miast na prawach powiatu. Materiały z seminarium „10 lat miast na prawach powiatu”*, red. J. Korczak, Wrocław 2008.

⁷⁸ Por. J. Supernat, *O odpowiedzialności służby publicznej, a zwłaszcza o odpowiedzialności subiektywnej, czyli o poczuciu odpowiedzialności*, [w:] *Służba publiczna. Stan obecny, wyzwania i oczekiwania*, red. M. Stec, S. Płażak, Warszawa 2013, s. 242–248.

⁷⁹ Por. A. Szadok-Bratuń, *Posłowie — prawo do nauki w „trzech lekcjach bolońskich” — medytacje rocznicowe/Postface — The right to education in „three Bologna lessons” — anniversary meditations*, [w:] *Erasmus w 16 smakach, czyli studenckie wyprawy po edukacyjne przyprawy/Erasmus in 16 flavours expeditions In serach of educational seasoning*, red. A. Szadok-Bratuń, M. Bratuń, Wrocław 2009, s. 285–313; A. Szadok-Bratuń, *Od uniwersytetu klasycznego do uniwersytetu współczesnego*, [w:] *Nowe prawo o szkolnictwie wyższym a podmiotowość studenta*, red. A. Szadok-Bratuń, Wrocław 2007, s. 237–243.

⁸⁰ A. Błaś, *Studia z nauki prawa administracyjnego i nauki administracji*, Wrocław 1998, s. 60.

⁸¹ F. Longchamps de Brier, *W sprawie pojęcia administracji państwowej i pojęcia prawa administracyjnego*, ZNUWr 1958, nr 10, s. 21.

ne, a także opracowane koncepcje, jak choćby doświadczenia prawnego i faktów administracyjnoprawnych, ze względu na swoją badawczą wartość i użyteczność mogą stanowić nie tylko przedmiot badań, lecz przede wszystkim niezwykle cenne „gotowe” narzędzie badawcze.

Conceptualization of legal experience and conceptualization of facts related in the functioning of the administration of the science of administrative law and administrative science in research of studies from school of Wrocław and Italian scholars administrative

Summary

Conceptualization of legal experience and conceptualization of facts related in the functioning of the administration of the science of administrative law and administrative science in research of studies from school of Wrocław and Italian scholars administrative.

The aim of this article is to describe the conceptions of legal experience and administrative legal facts, but on the other hand also to accentuate and underline influence on the administrative law and administrative science. The article is based on the research of professors F. Longchamps de Bérier, A. Błaś, J. Jeżewski, J. Korczak, but also Italian writers. The first part of the article is dedicated to description of a role of legal experience in administrative research. The last part of the paper present research of Professor A. Błaś and his concept of administrative legal facts, also of the light connection between theory and practice in administrative law. The results of the investigation remind (on the base of scientific achievements of Prof. A. Błaś) that the “reality” can be a part of implementation of the norms of administrative law, also of the light didactic issues.

Keywords: legal experience, administrative legal facts, administrative school of Wrocław, science of administrative law, administrative law.

Bibliografia

- 10 lat miast na prawach powiatu. Materiały z seminarium „10 lat miast na prawach powiatu”,* red. J. Korczak, Wrocław 2008.
- Adamiak B., *Nauka postępowania administracyjnego a inne dyscypliny wiedzy w sferze badań nad administracją publiczną*, [w:] *Współzależność dyscyplin badawczych w sferze administracji publicznej*, red. M. Domagała *et al.*, Warszawa 2010.
- Administracja publiczna pod rządami prawa. Księga pamiątkowa z okazji 70-lecia urodzin prof. zw. dra hab. Adama Błasia*, red. J. Korczak, Wrocław 2016.

- Bigo T., Longchamps de Bérier F., *Cele i zadania nauk prawnych na Śląsku*, [w:] *Stan i potrzeby nauki polskiej na Dolnym Śląsku*, Katowice-Wrocław 1947.
- Błaś A., *Empiryczne uzasadnianie twierdzeń nauki prawa administracyjnego*, „Krakowskie Studia Prawnicze” 25, 1992.
- Błaś A., *Nauka administracji w kręgu nauk prawnych: dziedzictwo europejskie*, [w:] *Współzależność dyscyplin badawczych w sferze administracji publicznej*, red. M. Domagała et al., Warszawa 2010.
- Błaś A., *Pojęcie faktów administracyjnoprawnych (propozycja teoretyczna)*, „AUWr. Przegląd Prawa i Administracji” 1995, nr 32.
- Błaś A., *Pojęcie faktów administracyjnoprawnych. Studium z badań nad działaniami administracji państwowej nieuregulowanymi wyczerpująco normami prawa*, Wrocław 1989.
- Błaś A., *Przedmiot nauki administracji — ewolucja koncepcji*, „Przegląd Prawa i Administracji” 1997, nr 38.
- Błaś A., *Studia nad samorządem terytorialnym*, Wrocław 2002.
- Błaś A., *Studia z nauki prawa administracyjnego i nauki administracji*, Wrocław 1998.
- Błaś A., *Z badań nad administracją publiczną na Wydziale Prawa i Administracji Uniwersytetu Wrocławskiego główne nurty badawcze (1946–2006)*, [w:] *35-lecie Instytutu Nauk Administracyjnych Uniwersytetu Wrocławskiego*, red. J. Boć, Wrocław 2007.
- Błaś A., *Z problematyki realizacji norm prawa administracyjnego*, „Studia Iuridica” 1996, nr 32.
- Błaś A., *Z problemów badań empirycznych nad prawem administracyjnym*, „AUWr. No 1769. Przegląd Prawa i Administracji” 1995, nr 33.
- Bobbio N., *Teoria generale del diritto*, Torino 1960.
- Boć J., *Obywatel wobec ingerencji współczesnej administracji*, Wrocław 1985.
- Boć J., *Z rodowodu administracji publicznej*, [w:] *Prawo administracyjne*, red. J. Boć, Wrocław 2004.
- Cataldi G., *Lineamenti generali di scienza dell'amministrazione pubblica*, Mediolan 1969.
- Fassò G., *La storia come esperienza giuridica*, Mediolan 1953.
- Giannini M.G., *Corso di diritto amministrativo*, Mediolan 1965.
- Jendrośka J., *Narzędzia badania prawa administracyjnego*, „Przegląd Prawa i Administracji” 2002, nr 50.
- Jendrośka J., *Prawo administracyjne we współczesnych przemianach cywilizacyjnych*, „Przegląd Prawa i Administracji” 1972, nr 2.
- Jendrośka J., *Z zagadnień łączenia teorii z praktyką*, „Życie Szkoły Wyższej” 1956, nr 3.
- Jeżewski J., *Administracja pod rządem prawa cywilnego. Z badań porównawczych nauki prawa administracyjnego*, Wrocław 1974.
- Jeżewski J., *Czy istnieje podejście integracyjne w badaniach administracji*, „OMT” 1986, nr 5.
- Jeżewski J., *Dekoncentracja terytorialna administracji jako zasada prawa administracyjnego we Francji*, Wrocław 2004.
- Jeżewski J., *Doświadczenie prawne*, [w:] *Prawniczy słownik wyrazów trudnych*, red. J. Boć, Wrocław 2005.
- Jeżewski J., *Eklektyzm czy synteza: nauka administracji wobec dyscyplin badających administrację publiczną*, [w:] *Współzależność dyscyplin badawczych w sferze administracji publicznej*, red. M. Domagała et al., Warszawa 2010.
- Jeżewski J., *Idea demokracji w przekształcaniach ustrojowych samorządu terytorialnego*, „Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny” 77, 2015, z. 3.
- Jeżewski J., *Nauka administracji w pracach Tadeusza Bigo i Franciszka Longchamps de Bérier*, [w:] *35-lecie Instytutu Nauk Administracyjnych Uniwersytetu Wrocławskiego*, red. J. Boć, Wrocław 2007.
- Jeżewski J., *O porównawczym badaniu koncepcji prawnych*, „AUWr. Prawo” 1972, nr 38.
- Jeżewski J., *Uwarunkowania jako przedmiot nauki administracji*, [w:] *Nauka administracji*, red. A. Błaś, J. Boć, J. Jeżewski, Wrocław 2013.

- Jeżewski J., *Zagadnienia nauczania prawa administracyjnego*, „Życie Szkoły Wyższej” 1980, z. 4.
- Jeżewski J., *Zagadnienia prawne planowania przestrzennego na ponadgminnym szczeblu samorządu terytorialnego (komunikat)*, [w:] *Związki komunalne w Polsce i w państwach Europy Zachodniej: materiały konferencji naukowej zorganizowanej dla uczczenia pamięci Profesora Doktora Tadeusza Bigo*, red. A. Błaś, Wrocław 1996.
- Korczak J., *Antywartość w prawie administracyjnym jako zamierzony skutek legislacji*, [w:] *Antywartość w prawie administracyjnym. VI Krakowsko-Wrocławskie Spotkania Naukowe Administratystów*, red. A. Błaś, Warszawa 2016.
- Korczak J., *Europejskie prawo urzędnicze*, [w:] *Między tradycją a przyszłością w nauce prawa administracyjnego: księga jubileuszowa dedykowana Profesorowi Janowi Bociowi*, red. J. Supernat, Wrocław 2009.
- Korczak J., *Koncepcja działań niewładczych Profesora Tadeusza Kuty — z dorobku wrocławskiej szkoły administratystycznej*, [w:] *Stan i kierunki rozwoju nauk administracyjnych*, red. A. Błaś, J. Boć, Wrocław 2014.
- Korczak J., *Konstytucyjne podstawy struktury i funkcji samorządu terytorialnego*, [w:] *System Prawa Administracyjnego*, t. 12. *Konstytucyjne podstawy funkcjonowania administracji publicznej*, red. R. Hauser, Z. Niewiadomski, A. Wróbel, Warszawa 2012.
- Korczak J., *O czynnikach kształtujących postawę funkcjonariusza państwowego w kontaktach z obywatelem*, „Przegląd Prawa i Administracji” 1984, nr 19.
- Korczak J., *O pojęciu kultury administrowania*, „Zeszyty Naukowe WWSzIP. Refleksje społeczno-gospodarcze” 2005, nr 1 (6).
- Korczak J., *O związkach administracji publicznej ze statystyką publiczną na przykładzie samorządu terytorialnego*, [w:] *Statystyka publiczna w służbie samorządu terytorialnego*, red. S. Kamiński, E. Mazurek, Warszawa 2011.
- Korczak J., *Piśmiennictwo samorządowe i jego wpływ na funkcjonowanie samorządu terytorialnego. Z perspektywy 25-lecia miesięcznika „Samorząd Terytorialny”*, „Samorząd Terytorialny” 2016, nr 12.
- Korczak J., *Pojęcie służby publicznej*, [w:] *Prawo administracyjne*, red. J. Boć, Wrocław 2004.
- Korczak J., *Pozyskiwanie i umacnianie zaufania do władz publicznych przez współadministrowanie*, [w:] *Sprawiedliwość i zaufanie do władz publicznych w prawie administracyjnym*, red. M. Stahl, M. Kasiński, K. Włażlak, Warszawa 2015.
- Korczak J., *Profesjonalizacja działania administracji publicznej w nowych regulacjach prawa urzędniczego*, [w:] *Administracja publiczna — obywatel, społeczeństwo, państwo*, red. A.M. Sosnowski, Wrocław 2006.
- Korczak J., *Profesjonalizm kadr administracji publicznej z perspektywy nowych regulacji samorządowego prawa urzędniczego*, [w:] *Władza — obywatele — informacja. Ku nowemu porządkowi prawnemu. Księga pamiątkowa ku czci Profesor Teresy Górczyńskiej*, red. I. Lipowicz, Warszawa 2014.
- Korczak J., *W sprawie rewizji pojęcia polityki komunalnej*, [w:] *Polityka administracyjna*, red. J. Łukasiewicz, Rzeszów 2008.
- Kuta T., *Aspekty prawne działań administracji publicznej w organizowaniu usług*, Wrocław 1969.
- Kuta T., *Nauka administracji i nauka prawa administracyjnego*, „Przegląd Prawa i Administracji” 1972, nr 1.
- Longchamps de Bérier F., „*Biografia pojęć*” (o ostatnich pracach Riccardo Orestano), SWTN 1961.
- Longchamps de Bérier F., *Metodyka popularyzacji prawa*, „Demokratyczny Przegląd Prawniczy” 1947, nr 2.
- Longchamps de Bérier F., *O administracji publicznej (problem poznawczy)*, [w:] *Księga pamiątkowa ku czci prof. dra Witolda Świdy*, Warszawa 1969.
- Longchamps de Bérier F., *O drogach badania struktury i działania organów państwowych*, „Problemy Rad Narodowych” 1966, z. 6.

- Longchamps de Brier F., *O prawniku w Rzeczypospolitej nauk*, „Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Wrocławskiego” 1958, Seria A, nr 15.
- Longchamps de Brier F., *Uwagi o używaniu pojęć w naukach prawnych*, ZNUW 1960, „Prawo” VII, Seria A, nr 27.
- Longchamps de Brier F., *Współczesne kierunki w nauce prawa administracyjnego na Zachodzie Europy*, Wrocław 1969.
- Longchamps de Brier F., *Współczesne problemy podstawowych pojęć prawa administracyjnego*, „Państwo i Prawo” 1966, z. 6.
- Longchamps de Brier F., *W sprawie pojęcia administracji państwowej i pojęcia prawa administracyjnego*, ZNUWr 1958, nr 10.
- Longchamps de Brier F., *Założenia nauki administracji*, Wrocław 1994.
- Longchamps de Brier F., *Z problemów poznania prawa*, Wrocław 1968.
- Supernat J., *O odpowiedzialności służby publicznej, a zwłaszcza o odpowiedzialności subiektywnej, czyli o poczuciu odpowiedzialności*, [w:] *Służba publiczna. Stan obecny, wyzwania i oczekiwania*, red. M. Stec, S. Płazak, Warszawa 2013.
- Szadok-Bratuń A., *Od uniwersytetu klasycznego do uniwersytetu współczesnego*, [w:] *Nowe prawo o szkolnictwie wyższym a podmiotowość studenta*, red. A. Szadok-Bratuń, Wrocław 2007.
- Szadok-Bratuń A., *Posłowie — prawo do nauki w „trzech lekcjach bolońskich” — medytacje rocznicowe/Postface — The right to education in „three Bologna lessons” — anniversary meditations*, [w:] *Erasmus w 16 smakach, czyli studenckie wyprawy po edukacyjne przyprawy/Erasmus in 16 flavours expeditions In serach of educational seasoning*, red. A. Szadok-Bratuń, M. Bratuń, Wrocław 2009.